

Representantforslag 60 S

(2009–2010)

fra stortingsrepresentantene Bård Hoksrud, Arne Sortevik, Per-Willy Amundsen, Torkil Åmland og Anders Anundsen

Dokument 8:60 S (2009–2010)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Bård Hoksrud, Arne Sortevik, Per-Willy Amundsen, Torkil Åmland og Anders Anundsen om økt bruk av bindende folkeavstemninger i Norge

Til Stortinget

Bakgrunn

Norge er et representativt demokrati, der folket hvert fjerde år velger stortingsrepresentanter til å representere seg i Stortinget. Regjeringen utgår fra Stortinget, og er landets utøvende makt. Hver enkelt velger er dermed indirekte med på å bestemme hvem som skal styre landet. Dette systemet har en svakhet ved at velgerne må velge et parti som samlet sett best representerer deres meninger i viktige enkeltsaker, istedenfor at velgerne får anledning til å ta stilling til politiske saker direkte. I Norge er det imidlertid også erfaring med nasjonale og lokale folkeavstemninger, der folkeavstemningene om norsk medlemskap i EU i 1994 og 1972 er blant de mest kjente. Intensiteten i debatten i forkant av disse folkeavstemningene viser at ordningen kan være en vei å gå for å styrke det politiske engasjementet i befolkningen. Valgdeltagelsen var også meget høy begge ganger, med 89 pst. i 1994 og 79,2 pst. i 1972. Ifølge oppslagsverket Wikipedia har det i Norge vært totalt 6 nasjonale folkeavstemninger som ikke har vært relatert til folkevalgte:

- 13. august 1905: Ja eller nei til unionsoppløsning med Sverige (ble oppløst).
- 12. og 13. november 1905: Folkeavstemning om Prins Carl av Danmark som norsk konge. (Prins Carl ble valgt).

- 1919: Tillatt eller forbudt med salg av brennevin (ble forbudt).
- 1926: Tillatt eller fortsatt forbudt med salg av brennevin (ble tillatt).
- 25. september 1972: Om norsk medlemskap i EF (EU) (ble nedstemt).
- 28. november 1994: Om norsk medlemskap i EU (ble nedstemt).

Det har til tross for manglende lovhjemler vært lang tradisjon i Norge for å gjennomføre lokale rådgivende folkeavstemninger, og det er nylig blitt innført en prinsippbestemmelse i kommuneloven om rådgivende lokale folkeavstemninger og en hjemmel for innsamling av data om slike avstemninger, jf. Innst. O. nr. 61 (2008–2009) og Besl. O. nr. 74 (2008–2009):

§ 39 b. Lokale folkeavstemninger

1. Kommunestyret eller fylkestinget kan selv bestemme at det skal avholdes rådgivende lokale folkeavstemninger.
2. Kommunene og fylkeskommunene plikter å rapportere de opplysninger som departementet finner er nødvendig for å offentliggjøre informasjon om lokale folkeavstemninger.

Ifølge nrk.no 15. desember 2009 er Møre og Romsdal det fylket i landet der det har blitt gjennomført flest folkeavstemninger, med totalt 114 folkeavstemninger på 39 år. Årsaken til det store antallet folkeavstemninger er konfliktlinjene i fylket knyttet til nynorsk og alkoholpolitikk. Opplæringsloven § 2-5 åpner for avstemning om målform på skolene.

USA har ikke folkeavstemninger på nasjonalt nivå, men 24 delstater har grunnlovfestet ulike former for folkeavstemning og direkte demokrati. Slike folkeavstemninger har blant annet blitt brukt til å ta et oppgjør med eiendomsskattene, som mange steder i USA er svært høye og en viktig inntektskilde for lo-

kale myndigheter. I 1978 førte en folkeavstemning i California, over innbyggerinitiativet «Proposition 13 - People's Initiative to Limit Property Taxation», til et øvre tak på eiendomsskatt på 1 pst. i Californias grunnlov, noe som førte til at den gjennomsnittlige eiendomsskatten i California ble redusert med 57 pst. Til tross for reduserte eiendomsskattesatser er de totale inntektene fra eiendomsskatt mange ganger så høye i dag som da «Proposition 13» ble vedtatt. Innbyggerne i delstaten Massachusetts vedtok i 1980 et tilsvarende innbyggerinitiativ i «Proposition 2 1/2», der maksimal eiendomsskatt ble satt til 2,5 pst.

Det er neppe noen stat i verden som i større grad enn Sveits praktiserer direkte demokrati. Sveits har nemlig et helt annet system enn Norge, med bindende folkeavstemninger på kommunalt nivå, kantonnivå og føderalt nivå. For at et en føderal folkeavstemning skal finne sted, kreves det 50 000 underskrifter eller tilslutning fra minst 8 kantoner innen 100 dager, mens det for grunnlovsendringer kreves 100 000 underskrifter innen 18 måneder. Folkeavstemningene samles i bolker som det stemmes over 3 til 4 ganger i året. De sveitsiske folkeavstemningene som har fått mest omtale i utenlandsk media de siste årene, har handlet om innvandring og migrasjon.

I folkeavstemningen 29. november 2009 tok sveitsiske borgere stilling til et forslag om å forby oppføring av minareter. 57,5 pst. stemte for minaretforbudet, og forslaget fikk flertall i 22 av 26 kantoner. Initiativet kom fra det sveitsiske folkepartiet SVP, som hadde samlet 100 000 underskrifter for å få forslaget til votering. Forbudet trådte i kraft umiddelbart. Det tyske magasinet *Der Spiegel* har i sin nettutgave stilt spørsmålet om et forbud mot minareter bør innføres også i Tyskland. 78,15 pst. av de 10 000 tyskerne som svarte, sa ja. Sveitserne hatt en folkeavstemning om en komplett utlendingslov. 24. september 2006 stemte 68 pst. av sveitserne over et forslag til ny restriktiv utlendingslov, og forslaget fikk massivt flertall i samtlige kantoner. Folkeavstemningen ble fremtvunget av en koalisjon av venstreorienterte partier, kirkene og fagforeningene som ønsket å bruke borgernes vetorett etter at loven ble vedtatt av sveitsiske politikere. Det er imidlertid ikke alle folkeavstemninger om innvandring som har ført til innskrenkninger og begrensninger, for når det gjelder europeisk migrasjon, har man flere ganger fått motsatt resultat. Søndag 5. februar 2009 stemte 59,6 pst. for fri bevegelse av personer mellom Sveits og de nye EU-landene Romania og Bulgaria, og søndag 5. juni 2005 stemte 54,6 pst. for Schengen/Dublin-avtalen og fri bevegelse mellom Sveits og EU-landene. Dette skjedde til tross for at Nei-siden og fagforeningene i 2005 førte en svært skitten kampanje mot utenlandske arbeidere. Fremskrittspartiet har gjentatte ganger tatt til orde for folkeavstemninger om innvandringspolitikken, men mener samtidig at

forbud mot minareter er et lite målrettet tiltak som bryter med andre verdier.

Forslagsstillerne ser for seg at folkeavstemninger egner seg godt innenfor en rekke områder, blant annet følgende:

- EU
- Arealforvaltning
- Eiendomsskatt (inntil Fremskrittspartiet eventuelt har fått flertall for å oppheve eiendomsskatte-loven)
- Lokal spillpolitikk
- Vindmølleparker
- Rushtidsavgift
- Bompenger
- Datalagringsdirektivet
- Målform m.m.

Da Stortinget behandlet Innst. O. nr. 80 (2004–2005) og finnmarksloven 6. juni 2005, fremmet Fremskrittspartiet forslag om folkeavstemning i Finnmark med spørsmål om å si ja eller nei til den nye loven samtidig med stortings- og sametingsvalg i september 2005. Fremskrittspartiet fikk dessverre ikke flertall for forslaget. En enkeltperson som satte i gang en underskriftskampanje mot finnmarksloven, fikk i løpet av kort tid langt over 10 000 underskrifter. Folk flest i Finnmark ble aldri spurt, og det var allerede fra starten klart at finnmarksloven og Finnmarkseiendommen ville føre til forskjellsbehandling på bakgrunn av minoritetstilhørighet.

Fremskrittspartiet fremmet i Dokument nr. 8:65 (2002–2003) forslag om krav om lokale folkeavstemninger ved bygging av bompengefinansierte veiprojekter. Begrunnelsen for dette var at stortingsflertallet allerede den gang begrunnet prosjektene ut ifra såkalte «lokale initiativ», og Fremskrittspartiet mente derfor at det ville være riktig å se nærmere på om slike initiativ hadde folkeflertallet bak seg. Flertallet gikk imot forslaget ved å vise til at velgerne i lokalvalgene kan gi uttrykk for misforhold mellom lokale innbyggers ønsker og kommunale og fylkeskommunale planer og vedtak. Denne begrunnelsen kan ikke brukes på nasjonalt nivå, da enkelte fylker er betydelig overrepresentert på Stortinget i forhold til folketallet.

Da Oslo bystyre behandlet Oslopakke III 25. oktober 2006, fremmet Fremskrittspartiet forslag om folkeavstemning om saken, og derved også den omfattende bompengerevisjonen. Forslaget fikk dessverre bare Fremskrittspartiets egne stemmer i bystyret. På Stortinget har Fremskrittspartiet gått inn for statlig fullfinansiering av Oslopakke III i blant annet Innst. 96 S (2009–2010). Regjeringen respekterer heller ikke lokalpolitikeres enighet og endrer forutsetningene for den lokale enigheten, slik Regje-

ringen har gjort i Oslopakke III ved å inkludere prosjektet Ulven–Sinsen i Oslopakken.

Staten tar årlig inn ca. 60 mrd. kroner i bil og bilrelaterte skatter og avgifter, samtidig som bilistene kun får i overkant av 20 mrd. kroner tilbake til drift av veiene, vedlikehold og investeringer i veinettet. Da burde staten være villig til å dekke langt mer av veiinvesteringene, slik Fremskrittspartiet gikk inn for i forslaget til Nasjonal transportplan i Innst. S. nr. 300 (2008–2009) med blant annet 2 300 km ny statlig fullfinansiert motorvei mellom de største byene i landet. Forslagsstillerne mener det er mer aktuelt enn noen gang å kreve folkeavstemning i bompengesaker, siden Nasjonal transportplan 2010–2019 inneholder 63 veiprosjekter der det er forbehold om bompengefinansiering. Totalt ble det lagt opp til 60 mrd. kroner i bompengefinansiering i tiårsperioden, og dette inkluderer verken renter eller innkrevingskostnader på anslagsvis 15 mrd. kroner. Dette er en utpressing overfor lokalpolitikere over hele landet, som etter hvert har blitt så frustrerte av å vente på statlige veiinvesteringer at de sier ja til bompengefinansiering. E6 gjennom Narvik sentrum er et eksempel på et prosjekt der det forutsettes 100 pst. bompengefinansiering.

Datalagringsdirektivet er en sak der det er stort engasjement i befolkningen, og som vil egne seg godt til å legge ut til folkeavstemning. Forslagsstillerne vil for øvrig vise til Representantforslag 5 S (2009–2010) fra stortingsrepresentantene Bård Hoksrud, Per Sandberg, Jan-Henrik Fredriksen, Ingebjørg Godskesen og Arne Sortevik om eventuell implementering av direktiv 2006/24/EF ("datalagringsdirektivet") i norsk lov.

Forslagsstillerne ønsker at norske velgere i større grad skal få påvirke norsk politikk direkte gjennom folkeavstemninger, både for å skape økt politisk engasjement, og for at styringen av landet i større grad skjer i tråd med opinionen. Regjeringen bestående av Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet tar ofte til orde for rådslagning mellom politikere, folk flest og fagfolk. I statsminister Jens Stol-

tenbergs nyttårstale ble det blant annet uttalt følgende:

«Det er hverandres arbeid og hverandres kunnskap vi skal leve av i framtiden. Derfor vil regjeringen invitere til en bred samfunnsdebatt om disse spørsmålene. (...)

I det kommende året vil jeg og de mest berørte statsrådene invitere folk fra ulike miljøer til et rådslag om dette. (...)

Vi kommer også til å bruke nettet for å invitere alle til å delta i debatten.»

Forslagsstillerne er positive til at statsminister Jens Stoltenberg brukte nyttårstalen til å snakke om rådslagning og involvering, og vil bli meget skuffet dersom Regjeringen ikke følger opp statsministerens løfter om å invitere til en bred samfunnsdebatt, økt involvering og derved styrket demokrati. Forslagsstillerne mener at den eneste måten å gjennomføre dette på i praksis, er å lovfeste bindende folkeavstemninger som en del av Norges demokratiske system.

Forslag

Forslagsstillerne vil på denne bakgrunn fremme følgende

for s l a g :

I

Stortinget ber regjeringen legge til rette for at det stilles krav om at det gjennomføres lokale folkeavstemninger når det skal opprettes bompengefinansierte veiprosjekter.

II

Stortinget ber regjeringen legge frem en lovproposisjon med forslag til lovhjemler for lovfesting av en utvidet ordning med bruk av bindende folkeavstemninger lokalt og nasjonalt.

10. februar 2010

